

18. Документи засідань колегії Міністерства [рішення, постанови, доповідні записки], 1984 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти УРСР. Канцелярія. – Ф. 166, оп. 15, спр. 9207. – 160 арк.

19. Документи засідань колегії Міністерства [рішення, постанови, доповідні записки], 1987 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти. Канцелярія. – Ф. 166, оп. 15, спр. 9325. – 207 арк.

20. Документи засідань колегії Міністерства [рішення, постанови, доповідні записки] 1989 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти. Загальний відділ. – Ф. 166, оп. 17, спр. 40. – 164 арк.

21. Документи засідань колегії Міністерства [рішення, постанови, доповідні записки] 1989 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти. Загальний відділ. – Ф. 166, оп. 17, спр. 41. – 165 арк.

22. Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів УРСР, ЦК Компартії України та інші державні органи з питань народної освіти [інформації, листування] 1989 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти. Загальний відділ. – Ф. 166, оп. 17, спр. 43. – 194 арк.

23. Документи, направлені до Верховної Ради УРСР, Ради Міністрів та інші державні органи з питань народної освіти [інформації, листування] 1990 р. // ЦДАВОВУ / Міністерство освіти. Загальний відділ. – Ф. 166, оп. 17, спр. 81-113 арк.

ІСТОРИЯ ТА РОЗВИТОК ЗАСОБІВ ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ НАЗВ

УДК 8125.378

Балахтар В. В., Балахтар К. С.

Стаття присвячена висвітленню проблеми відтворення власних назв при перекладі, історії та розвитку засобів передачі власних назв.

Ключові слова: власні назви, транслітерація, транскрипція, транспозиція, калькування.

ИСТОРИЯ И РАЗВИТИЕ СРЕДСТВ ПЕРЕДАЧИ СОБСТВЕННЫХ НАИМЕНОВАНИЙ

Балахтар В. В., Балахтар К. С.

Статья посвящена изложению проблемы воспроизведения собственных наименований при переводе, истории и развитию средств передачи собственных названий.

Ключевые слова: собственные наименования, транслитерация, транскрипция, транспозиция, калькирование.

THE HISTORY AND DEVELOPMENT OF TRANSFER THE PROPER NAMES

Balakhhtar V. V., Balakhhtar C. S.

The article deals with the problem of reconstruction of proper names in translation, history and development of transmission proper names.

Key words: proper names, transliteration, transcription, transposition, copying.

Проблема відтворення власних назв при перекладі має вагоме значення для існування кожного народу, нації. Адже жоден народ і, отже, його мова

не є ізольованими. Та й світовий досвід свідчить, що навряд чи така ізоляція була б на користь розвитку як культури даного народу, так і його мови. Значну роль у розвитку української мови, як засобу комунікативної, пізнавальної та естетичної діяльності, завжди відіграв переклад. Зокрема, перекладацька діяльність розглядається як важливий етап у творенні української нації, її духовної і матеріальної культури, як спосіб освоєння світової культури та взаємозв'язків із нею. Вона стала потужним джерелом мистецьких, філософських, релігійних та інших ідей упродовж усієї історії України від найдавніших часів до сьогодні. Варто зазначити, що тут ми не беремо до уваги широке розуміння перекладу як передачі понять навколишнього світу засобами мови, а маємо на увазі переклад власних імен та назв як форму існування та духовного розвитку українського народу.

Запозичені власні назви утворюють значну частину лексичного складу сучасних мов. Для того, щоб їх правильно вимовляти, писати, а також відмінювати, необхідне знання відповідних норм та принципів. На відміну від орфографії незапозичених назв, для написання чужомовних власних назв використовуються літери певної національної абетки, що уможливує відхилення від загальних орфографічних правил та, де потрібно зберегти і показати системність чужомовного матеріалу. При цьому дуже важливо визначити до якої міри необхідно дотримуватись правил мови-приймача і до яких меж можна зважати на особливості мови-джерела.

Актуальність питання передачі чужомовних антропонімів засобами української мови приводить дослідників до більш глибокого вивчення проблем адаптації власних назв, породжених передусім практикою. Існування української літературної мови в умовах тісних контактів з російською мовою у складі Російської імперії, з польською, німецькою, угорською мовами в складі Австро-Угорської монархії спричинило певні відмінності в оформленні західноєвропейських запозичень, що стало, як зазначає М. А. Жовтобрюх, однією з рис, що розрізняли східноукраїнську і західноукраїнську мовну практику протягом усього досліджуваного періоду. Окрім природного процесу вrostання запозичених слів у систему української мови, мало місце і штучне насаджування окремих фонетичних і морфологічних форм чужомовних слів, відмінних від форм цих слів у російській мові і не властивих носіям української мови на території Східної України, що особливо активно відбувалося на початку 20-століття і не сприяло стабілізації форм чужомовних лексем в українській мові, хоч у цілому певний прогрес у цьому напрямку, безперечно відбувався [2].

Комплексне вивчення формальної структури чужомовних онімів у динаміці їх освоєння є необхідною умовою адекватних теоретичних і практичних рекомендацій щодо вимови та написання іномовних лексем. У дотеперішніх фонетичних та орфографічних дослідженнях української мови чужомовні лексичні одиниці або взагалі не розглядалися, або описувалися фрагментарно: лише стосовно запозичень якоїсь однієї мови або недиференційовано з точки зору фонографічної структури українських та чужомовних лексем. Оскільки реалізація англійських та німецьких власних назв в українській мові відбувається з великими коливаннями, виникає нагальна потреба в упорядкуванні правил відтворення чужомовних власних назв графічними засо-

бами української мови та в їх кодифікації. У зв'язку з цим активізувалися наукові пошуки щодо вдосконалення процесів відтворення власних назв при перекладі, що зумовило появу різних підходів до перекладу без еквівалентної лексики (транслітерації (Л. Бархударов, Б. Бендзар, С. Бобинець; Р. - Гиляревский, Б. Старостин), транскрипції (В. Виноградов, В. Карабан, М. Сергієвський, Л. Щерба), транспозиції, калькування (С. Влахова та С. Флорина, В. Виноградова, І. Корунця) та ін.

Осміслення проблеми відтворення власних назв при перекладі зумовлено потребою в критичному узагальненні результатів розрізаних і суперечливих поглядів на питання фонографічної адаптації запозичених власних назв українською мовою та системного вивчення явищ, характерних для фонографічного освоєння англійських і німецьких запозичених онімів, що включає опис проблеми орфографування чужомовних назв, їх способів передачі, специфіки процедури введення ономастичних германізмів в український текст; недостатнім вивченням фонетичної та орфографічної варіантності передачі запозичень; неповнотою правил правопису слів іншомовного походження в чинному «Українському правописі» [5]; необхідністю дослідити сучасний стан орфографії англійських та німецьких запозичень в українській мові тощо.

Ономастика – це розділ лінгвістики, який вивчає власні назви, історію їх виникнення та перетворення у результаті їх довгострокового вживання у мові-джерелі або у зв'язку із запозиченням з інших мов спілкування. У більш вузькому значенні ономастика – власні назви різних типів (ономастична лексика) [4].

На думку Кочерган М. П., власні назви, на відміну від загальних, служать для виділення названого ними об'єкта з низки подібних для його індивідуалізації та ідентифікації; автор пропонує таку класифікацію власних назв: антропоніми – імена людей; топоніми – географічні назви; теоніми – назви божеств; зооніми – клички тварин; астроніми – назви небесних тіл; космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв; хрононіми («квазівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями; ідеоніми – назви об'єктів духовної культури; хрематоніми – назви об'єктів матеріальної культури; ергоніми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо; гідроніми – назви водоймища (річки, озера, ставка, моря, болота); етноніми – назви народів, етнічних груп [3, с. 187].

Переклад власних назв у художньому тексті завжди орієнтований на досягнення комунікативно-функціональної ефективності. Незважаючи на те, що ця група лексики найважче піддається іншомовній трансформації, її еквівалентний переклад необхідний для досягнення рівноцінної ефективності впливу на читача. Термін «без еквівалентна лексика», яким позначені власні назви, не означає, що ці слова взагалі неможливо перекласти.

Комунікативно-функціональний підхід до перекладу без еквівалентної лексики враховує специфіку власних назв, які є предметом ономастичних досліджень. Переклад власних назв відбувається шляхом: перекладацької транслітерації та транскрибування; описового перекладу; перекладу [1, с. 96-103]. Зокрема, Виноградов В. С. пропонує свою класифікацію способів перекладу власних назв. Звичайні власні назви, як правило, транскрибуються або транслітеруються [2, с. 149].

Варто відзначити, що не дивлячись на розпочату боротьбу за регламентацію та уніфікацію транскрипції іноземних слів та власних назв таких видатних лінгвістів, як Сергієвський М. В. та Щерба Л. В., ще й досі трапляється різнобій при транскрибуванні антропонімів та топонімів, що призводить до помилок у розумінні і до виникнення двох або більше варіантів однієї іноземної власної назви. Наприклад: Пекин-Pekin, Requin, Peking. Подібна варіантність в ономастиці, звичайно, негативне явище, котре ускладнює комунікацію. Тут слід згадати про діахронічні омонімічні варіанти, пов'язані між собою певною діахронічною послідовністю. Такі варіанти з'являються через те, що правила транскрипції – це історична категорія, що змінюється у зв'язку зі зміною фонетичного ладу мов та з успіхами її вивчення фонетистами та фонологами [2, с. 151-153]. Отже, аналіз вивчення різних підходів до способів передачі власних назв (Влахова С. та Флорина С., Виноградова В., Корунця І.) свідчить, що власні назви українською мовою передаються за допомогою: транслітерації, транскрибування, транскодування, пояснення або описового перекладу, власне перекладу.

Власні назви (оніми) – це індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів. Належність одиниці – провідна ознака власної назви. Другою ознакою, яка розрізняє власні та загальні назви (апелативи), є відношення до поняття: загальні назви – носії понять, а власні назви включають усю відому мовцеві інформацію про свої денотати, без певних узагальнень, і тому пов'язуються з поняттями лише тією мірою, якою вказують на різновид об'єктів, до яких належать їх денотати. Можна констатувати, що загальні назви об'єднують, узагальнюють однорідні об'єкти, а власні назви, навпаки, їх розрізняють, диференціюють. Тобто, загальні назви виконують генералізуючу функцію, а власні назви – диференційну.

Розмежування власних і загальних назв стосується лише іменників чи словосполучень, які виконують роль іменників. Генетично власні назви, що набувають функцій іменників, можуть виходити з різних частин мови. Власні назви з'являються тоді, коли індивідуальне розрізнення набуває суспільної значущості. Сукупність усіх власних назв мови становить її ономастичний простір. Варто зазначити, що власні назви належать до мовних універсалій – вони існують в усіх мовах світу, але в кожній мові власні назви мають свої специфічні ознаки. Власні назви, їх будова, системна організація, функціонування, розвиток і походження вивчаються ономастикою, яку за об'єктами дослідження прийнято поділяти на антропоніміку, топоніміку, космоніміку, теоніміку, зооніміку, ергоніміку, хрононіміку та хрематононіміку.

Таким чином, аналіз наукової розробки проблеми відтворення власних назв при перекладі свідчить що упродовж історії людства нагромаджено чимало літератури, наукових досліджень, які торкаються різних аспектів цього складного поліфункціонального явища. Зокрема, власні назви як індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів, українською мовою передаються за допомогою: транслітерації, транскрибування, транскодування, пояснення або описового перекладу, власне перекладу. Оніми вказують на ознаки (денотати) без певних узагальнень і тому пов'язуються з поняттями лише тією мірою, якою вказують на різновид об'єктів, до яких належать їх

денотати, а також виконують диференційну функцію – розрізняють, диференціюють однорідні об’єкти.

Список використаних джерел та літератури

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод [Текст] / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение [Текст] / В. С. Виноградов. – М.: Изд-во института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства [Текст] : підруч. для студ. філол. спец. вузів / М. П. Кочерган. – 2-е вид. – К.: Академія, 2010. – 368 с.
4. Лилова Анна. Введение в общую теорию перевода [Текст] : монографія / Анна Лилова [під ред. П. М. Топера.]. – М.: «Высшая школа», 1985. – 254 с.
5. Шевелєва Лариса. Український правопис у таблицях [Текст]: навч. пос. / Лариса Шевелєва. – Харків: Світ дитинства, 2000. – 104 с. – (Серія: Правила, винятки, приклади, коментарі).

УЗАГАЛЬНЕНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ СПРИЙНЯТТЯ МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

УДК: 378. 14

Пастур І.В.

У статті розглянута узагальнена характеристика закономірностей сприйняття мистецтва в процесі образотворчої діяльності особистості.

Ключові слова: закономірності сприйняття мистецтва, ступені сприйняття витворів образотворчого мистецтва.

ОБОБЩЕННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ВОСПРИЯТИЯ ИСКУССТВА В ПРОЦЕССЕ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Пастырь И.В.

В статье рассмотрена обобщенная характеристика закономерностей восприятия искусства в процессе изобразительной деятельности личности.

Ключевые слова: закономерности восприятия искусства, ступени восприятия произведений изобразительного искусства.

THE GENERALIZED DESCRIPTION OF THE CONFORMITIES TO THE LAW OF THE ART PERCEPTION IN THE GRAPHIC ACTIVITY OF A PERSONALITY

The generalized characteristics of the art perception patterns by a personality have been to discussed.

Key words: patterns of perception of art, perception stage of the art works.